

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula III. Cujus causae omnes sunt universales, illud ipsum est universale

urn:nbn:de:bsz:31-102400

stantia secunda est substantia propter primam. E. prima Substantia magis est substantia, quamvis Substantia, ut vidimus, non dicatur magis vel minus per intensiorem & remissionem. Posteriori modo peculiarem id constituere conditionem aut limitationem, nondum ego ullò vidi obtentum argumento. Fortassis enim observatis iis, quæ superius attulimus, Regulæ suam constat robur, etsi istud de magis & minus non observetur.

XXIX. De tertiâ conditione non videtur facile esse pronuciare. Quantum ad exemplum de oculo, nescio, annon responderi possit, antecedens laborare. Quod evidentius esse videtur, si reflexio illa adhibeatur. Si enim quæsitus, quam ob causam homo videat? responderis, propterea, quod oculi ejus videant: inepta fortassis & ridicula videbitur responsio. Sed aliorum judicio isthæc permitto.

XXV. Themistius sanè & Philopontus in iis, quæ §. IX. diximus, acquiescunt, neque ullius alterius limitationis mentionem faciunt, quibus multi alii viri doctissimi accedunt.

REGULA III.

Cujus causæ omnes sunt universales, illud ipsum est universale.

I. Proponimus hoc propter quoddam argumentum, quod olim in exercitio disputandi pro sententiâ Huberi à doctissimo quodam viro fuit propositum. Illud ita habet,

Cu;

Cujus

est

Sed o

h.

pe

E. & i

se a

II. R

esse ele

salis, h.

lia respo

mentale

principa

nare pos

III. S

lectu Ma

ciat, si ca

etiam re

talis. C

Nam ca

sum pr

admodu

râ, aut d

est pullu

Hinc ar

produc

instrum

sa univ

versalen

Cujus omnes causæ sunt universales, illud ipsū est universale.

Sed omnes causæ electionis sunt universales, h. e. extendunt se ad omnes homines, nempe dilectio Dei & meritum Christi.

E. & ipsa electio erit universalis, h. e. extendet se ad omnes homines.

II. Regestum fuit ad minorem, etiam fidem, esse electionis causam, quæ tamen non sit universalis, h. e. non sit omnium hominum. At inter alia respondet, fidem non esse causam nisi instrumentalem, omne verò instrumentum sequi suum principale, neque tanquam imbecillius determinare posse principale, tanquam fortius.

III. Solutio hujus argumenti consistit in intellectu Majoris, an nimirum ad veritatem ejus sufficiat, si causæ principales sint universales, an verò etiam requiratur universalitas causæ instrumentalis. Quod posterius nos quidem affirmamus. Nam causa principalis non potest agere & effectum producere deficiente instrumento, quemadmodum faber non potest secare deficiente serrâ, aut dolare lignū deficiente dolabrâ, neq; potest pullus excludi, nisi presente sufficienti calore. Hinc argumētum: Si nulla causa principalis potest producere effectum, cujus datur etiā aliqua causa instrumentalis, nisi adsit instrumentum, neq; causæ universales possunt producere effectum universalem, cujus quædam datur causa instrumen-

ralis, nisi & ipsa sit universalis. Est enim par ratio sed prius est verum, quemadmodum constat ex dictis. Ergo.

IV. Quod autem dicitur, instrumentum non determinare causam principalem, duplicem determinationem constitui posse arbitramur. unam vocabimus contradictionis sive quoad exercitiū & sic etiam si non semper instrumentum determinat causam principalem, ut ita dicamus, *positivè*, quia præsentem instrumentō non necesse est, agens principali operari, sicut in agentibus liberis manifestum est. (potest enim faber præsentem ferrā & omnibus ad secandum requisitis, non secare.) determinat tamen semper *negativè*, quia nimirum agens principale agere non potest absente instrumentō, sicut ex ante dictis constat; quemadmodum vicissim agens principale determinat instrumentum, cum nec instrumentum operari possit, nisi agente causā principali. Atque ita, quando omnes causæ principales sunt universales, ad effectum tamen etiam instrumentalis requiritur, determinat utique causā instrumentalis principales, quantum ad exercitiū, quia effectus eorum non potest esse universalis, nisi instrumentum etiam sit universale. Sit exemplum. Jubeat Rex eodem tempore ad omnes civitates sibi subiectas scribi diplomata, ita ut singula ad singulas mittantur: Adsit scribarum numerus justus & qui numero civitatum respondeat, desit quo-

quoque
sunt nec
ter calan
test esse
poterun
to. Alter
tis, vel q
lis vel ta
que inst
palem,
secundu
riante ca
quiequi
est ferme
litate eff
versale e

V. N
instrum
& causa
ma ante
secunda
niversal
nim De
leone a
nerand
concur
non bo
quàm e
exercit

quoque nihil eorum, quæ ad exarandas literas sunt necessaria, præterquam quod unus atque alter calamò destituatur. Certè hic effectus non potest esse universalis, h. e. non ad omnes civitates poterunt simul scribi literæ deficiente instrumēto. Altera determinatio potest dici contrarietatis vel quoad speciem, quâ nimirum effectus talis vel talis efficiatur. Et hæc ratione videtur quoque instrumentum determinare causam principalem, quemadmodum alius incessus est pede secundum naturam constituto, alius luxato. Variante calore variat concoctio in animalibus. Sed quicquid sit de hæc determinatione, de eâ hic non est sermo. Non enim questio est de specie & qualitate effectus, sed de universalitate, quæ per universale exercitium fit.

V. Nec quicquam ad rem facit, quod agens instrumentale sit debilius, principale fortius. Nâ & causa secunda & particularis est debilior, prima autem & universalis fortior, & tamen causa secunda & particularis determinat primam & universalem, i. quoad speciem effectus. Cùm enim Deus ad omnes effectus concurrat, ut cum leone ad generandum leonem, cum bove ad generandum bovem &c. quod jam ejus actione & concursu bos generetur, & non leo, jam leo, & non bos, hæc determinatio à leone & bove, tanquam causis particularibus, provenit, 2. Quoad exercitium, quia Deus tunc influit ad productionem.

nem leonis. cum leo ad generandum se applicat, non autem influit, quando se non applicat.

VI. Dixit etiam vir ille doctissimus, fidem non posse determinare dilectionem Dei & meritum Christi tanquam causas universales, quod iis sit posterior, posterius autem non posse determinare prius. Sed contrarium patet ex dictis. Causæ enim secundæ sunt posteriores primæ, quam tamen determinant, scilicet in agendo. Reliquæ, quæ circa propositum argumentum disputari poterant, Theologis relinquimus.

REGULA IV.

Omnis effectus per accidens reducitur ad causam per se.

I. Nonnulli hoc exponunt de causâ primâ, nempe Deo, propterea, quod is ad omnia, quæ respectu secundarum causarum per accidens sunt, concurrat tanquam causa per se. Ita Pererius *L. XIX. Phys. c. III.*

II. Quantum ad causas secundas & particulares, dicunt, effectum per accidens reduci ad causam per se, non quæ sit causa per se illius, sed alterius, cum quò conjugatur effectus per accidens, ut cum fodiens terram ad faciendum sepulchrum invenit thesaurum, inventio thesauri, qui est effectus per accidens, refertur ad illum, qui fodit, tanquam ad causam per se, non quod sit causa per se inventionis thesauri, sed quod sit causa per se
fossio

fossionem
us. ib. & S.

III. I
per acci
illius ip
dum, plu
catio vo
effectus

unum il
Causam
te causæ
mum ef

ex *L. Phys.*
V. Phys.

cum cau
tribuitu

formam
causa pe
tur ab a

ctum ej
homo,

Cum di

per se, c

formal

tem dic

sam pe

Petrus,
cus, sed
hoc m